

תעסוקת נשים בדואיות כמנוף לפיתוח כלכלי וחברתי
מתווה למיזם משותף משרד החקלאות וינאביע כרמים אגש"ח

1. רקע – תעסוקת נשים בקרב החברה הבדואית בנגב

בהתאם לסקר כוח אדם של הלמ"ס לשנת 2019, בעיבוד מכון ברוקדייל, רק כ- 30.4% מהנשים הבדואיות משולבות בשוק העבודה (לא כולל את האוכלוסייה בישובים לא מוכרים), בהשוואה ל-77.7% בכלל אוכלוסיית הנשים וכ- 42.3% בנשים מהחברה הערבית בישראל. ניתוח הנתונים ורצון לשפר את המצב החברתי כלכלי של האוכלוסייה מחייב פתיחת הזדמנויות תעסוקה רחבות מותאמות תרבותית. בכללן תעסוקה בענף החקלאות המאפשר קליטת נשים צעירות ללא ניסיון תעסוקתי והכשרה לצד נשים מבוגרות שסיכוייהן להשתלב בשוק העבודה נמוך.

עבודה בחקלאות מאופיינת בעונתיות, כאשר לרוב בחודשי הקיץ יוני – אוגוסט יש פחות תעסוקה. בתקופה זאת העובדות יוצאות לחל"ת והן זכאיות לקצבת אבטלה בהתאם לקריטריונים של ביטוח לאומי. לא מדובר בהכרח בעבודה רציפה, המשתתפת לעיתים תחליף עבודתה בין מעסיק אחד למעסיק אחר. לשם כך יש צורך בביסוס תשתית מתאימה, על מנת לאפשר העסקה הוגנת של נשים בדואיות בענף במשך רוב חודשי השנה. חלופה מוסדרת והוגנת לתעסוקת נשים בחקלאות שתסייע גם למגר את תופעת העבודה שחורה הנפוצה ביותר.

על פי ניתוח שוק שבוצע ע"י עמותת ינאביע (להלן "העמותה"), ההערכה היא שפוטנציאל התעסוקה של נשים בדואיות כיום הוא של כ- 18,000 נשים (לא כולן בחקלאות, כמובן). ההערכה שלנו שכיום מועסקות בחקלאות כ- 1,200-500 נשים בחודש – תלוי בעונה, מתוכן מועסקות בחממות כהן כ-300 נשים בדואיות. רוב המועסקות (מעבר לחממות כהן) הן עובדות ב"עבודה שחורה" באמצעות קבלני כוח אדם ללא תנאים סוציאליים ובתעסוקה לא ישירה ולא מכבדת.

יותר מ- 50% מהנשים שמתאימות לעבודה הינן מעל גיל 35 וברובן המוחלט אימהות. יותר מ- 70% מהנשים שמתאימות לעבודה הינן ללא תעודת בגרות ו/או 12 שנות לימוד ומכאן שאפשרויות התעסוקה הפתוחות בפניהן הן מוגבלות ביותר עד לא קיימות כלל. המצב הזה קשה עוד יותר לנשים שגרות בישובים קטנים עם מגבלות של תחבורה.

2. רקע - עמותת ינאביע

העמותה הוקמה בהובלת ד"ר מוחמד אל נבארי. מטרת העמותה הינה מחיקת הפער בין החברה הבדואית בנגב לבין יתר האוכלוסייה הערבית-ישראלית כפי שמתבטא במגוון המדדים הסוציו-אקונומיים. עם הגשמת יעד זה, תפעל העמותה לצמצום הפערים שבין החברה הבדואית בנגב לכלל האוכלוסייה החייה בישראל. ינאביע (ע"ר) פועלת למנף ולמקסם את השינוי הלינארי הנוכחי אותו מובילה הממשלה במסגרות החלטות הממשלה 922 ו-2397 בקרב החברה הבדואית לכדי שינוי אקספוננציאלי בר קיימא. התחומים בהם ינאביע ממקדת את פעילותה לצד הפיתוח כלכלי הם; תחום הבריאות, תחום החינוך, תחום הדיור וכל זאת לצד פיתוח מואץ של ההון האנושי. עיסוק בתחומים אלו ישלים ויתמוך את פעילותה של הממשלה בחברה הבדואית ויתרום לשיפור איכות חייה של האוכלוסייה הבדואית בנגב.

לאור זאת, ינאביע מובילה פיתוח מודלים בתחומים שונים ומגוונים להעסקת הנשים, בין היתר בתחום החקלאות. תוך שימת דגש על יצירת הזדמנויות תעסוקה מכבדות, בתנאים הוגנים וברציפות לאורך כל השנה.

התקדמות במיזם הקיים

בסוף 2019 אושר מיזם משותף בין המשרד לעמותה לתעסוקת נשים בחקלאות בסך כ- 3.7 מלש"ח.

בסוף השנה הראשונה הועסקו 104 נשים ב- 6 משקים, 20% מעל ליעד שהוגדר. בשנה השנייה המיזם המשיך לפעול אף על פי האתגרים הקשים שהציבה מגפת הקורונה במשק. כיום מועסקות במיזם החקלאות כ- 80 נשים, ועוד 40 נשים נמצאות בתהליך קליטה ב- 9 משקים.

3. המיזם המוצע

המיזם מוצע כמיזם משותף בין משרד החקלאות ופיתוח הכפר (להלן "המשרד") לבין האגודה השיתופית שמוקמת בימים אלו כשותפות בין קיבוץ כרמים, שהיא בעלת הזכויות בקרקע לבין העמותה (להלן "השותפות").

בכוונת השותפות להקים פרויקט חקלאי בשלב ראשון בשטח של כ- 70 דונמים לגידול ירקות ע"פ אבני הדרך המפורטים בסעיף 5 להלן. בהתאם לחוק ההתיישבות, השימוש בקרקע ע"י השותפות מחייבת אישור לשימוש חורג, בקשה הוגשה למשרד ואושרה. חלקו של המשרד במיזם הוא 47% וחלקה של השותפות 53%.

תכנית המיזם כוללת:

- חקלאות במודל מותאם לתעסוקת נשים - כעסק חברתי בו הנשים המועסקות שותפות לרווחים, מקבלות שכר מכובד (מעבר לשכר המינימום), העצמה תקופתית ועידוד למוביליות חברתית באמצעות מימון השכלה גבוהה ומקצועית. המיזם יתבסס על מודלים שונים שהופעלו במספר מקומות בעולם (ניסיון של גרין ערבה) ועל ניסיון שנצבר ממודלים אלו.
 - הזדמנויות תעסוקתיות בבעלות של החברה הבדואית כולל העצמה וקידום נשים מתוך העובדות המועסקות לתפקידי ניהול.
 - דגש על הנגשת אפשרויות תעסוקה לנשים מאוכלוסיות מודרות אם מסיבות תרבותיות או פיסיות (כמו למשל, תחבורה).
- פלטפורמות אלו מותאמות לחברה הבדואית ולפרופילים של הנשים הבדואיות ומייצרות סיכויי הצלחה גבוהים.

עקרונות לבחינת הצלחת המיזם

- א. הקמת פרויקט חקלאי משותף בין מגדרי המעסיק נשים בדואיות בתנאים הוגנים.
- ב. עוסק בנושא שבליבת התחומים בסדר עדיפות של משרדי הממשלה: עידוד תעסוקת נשים שיוצאות ממעגל האבטלה.
- ג. ניתן לאמוד את הגידול החזוי בתעסוקה בחקלאות ופעילות תומכת חקלאות: לאחר שנתיים העתקת המודל לאזורים שונים בנגב תוך שכפול לאלפי נשים.
- ד. לפעילות יש קיום גם אחרי שהממשלה מפסיקה לתמוך במיזם. המיזם בשותפות עם גורמים עסקיים ושותפים נוספים ואינו מתבסס על תמיכה ממשלתית ופילנתרופית בלבד כשהמטרה היא שבשלב די מתקדם יהפוך להיות רווחי ויוכל להתקיים בזכות עצמו. המיזם יפעל כעסק חברתי שכל רווחיו מושקעים חזרה בנשים המועסקות, בבני ובנות משפחותיהן ובמיזמים חברתיים/קהילתיים.

תכנית עבודה ויעדים

4. מטרת על

יצירת מסגרת תעסוקתית ראויה בענף החקלאות, שסובל מחוסר מתמשך בידיים עובדות, המאפשרת תעסוקה רציפה לצד קידום והתמקצעות של הנשים המתאימות. תוך ליווי מתמשך ויצירת קהילה תומכת.

עקרונות מנחים ואימפקט

- פיתוח ויישום מודל להעסקה מכבדת ורציפה של נשים מהחברה הבדואית
- מינוף שותפויות ואיגום משאבים
- יצירת מודל כלכלי בר קיימא שניתן להרחיבו ולהעתיקו לאזורים נוספים בנגב.
- יצירת פיילוט למודל העסקה מכבדת והוגנת בתחום החקלאות
- יצירת מודל שמותאם לנשים בדואיות, תוך מתן מעטפת ליווי, תמיכה, ותוכנית לימודים והעשרה לשיפור המוביליות החברתית ואפשרויות קידום
- מרבית הנשים המועסקות במסגרת המיזם לא היו מועסקות קודם לכן ו/או אינן עובדות/מועסקות כיום
- פיתוח שדרת ניהול מקצועי בתחום החקלאות באמצעות קורסים מקצועיים במוסדות אקדמיים/ מקצועיים מוכרים

5. תכנית עבודה לפי אבני דרך

שלב	יעדים	מדדי הצלחה	תאריך יעד
שלב א'	הקמת תשתית- בניית חממות ורכישת ציוד חקלאי	70 דונם מוכנים לגידולים	התחלה – שלושה חודשים מאישור המיזם
שלב ב'	פתיחת המיזם והפעלתו	קליטת 20 עובדות	שלושה חודשים מאישור המיזם
שלב ג'	עמידה בכמות הייצור ושיווקה		בתוך 5 חודשים מאישור המיזם
שלב ד'	הרחבת המיזם: הרחבת שטח הגידול וכמות הגידולים הגדלת מספר העובדות	500 דונמים גידולים לפחות 200 נשים מועסקות	18 חודשים מאישור המיזם

סיום המעורבות של המשרד במיזם תהיה לאחר ביצוע השקעות הון, קליטת העובדות והפעלת המיזם לתקופה של שנתיים.

6. מרכיבי התוכנית

א. ההשקעות (לשלב א' ב' וג' בסעיף 5)

בהתאם לאבני הדרך כמפורט בסעיף 5, בשלב ראשון יעובדו 35 דונם ירקות בשטח פתוח. בשלב השני עוד 35 דונם במנהרות גבוהות.

סה"כ השקעה בציוד, מנהרות ומיכון 3,810,659 ש"ח.

ב. תכנית העשרה וליווי

תכנית ההעשרה והליווי של העמותה למיזם העסקה של נשים הבדואיות הינו קריטי ומשמעותי להצלחת התוכנית ומהווה עוגן לתמיכה עבור הנשים הבדואיות. הפעלת התוכנית נעשית בשני מימדים: במימד הקבוצתי ובמימד האישי בו נתחייב למפות את היכולות ואת השאיפות של כל עובדת ולהתאים לה קורס שתואם את יכולותיה

ורצונותיה. המטרה במימד האישי לאפשר פיתוח פוטנציאל אישי על מנת להגדיל את יכולת ההשתכרות ובמקביל התרומה לתוצר המקומי הגולמי (מה שמוגדר כמוביליות חברתית) התוכנית ברמה הקבוצתית בנויה מ- 3 תחומי ידע וכלים מרכזיים:

א. נושאים ותוכן רלוונטי לעבודת הנשים הבדואיות כגון: בטיחות בעבודה, דיני עבודה, כיצד לקרוא תלוש, זכויות פנסיה, כלכלת בית, בנקים וכו'.

ב. בניית יכולות, העצמה ומנהיגות לנשים הבדואיות כגון: העצמה אישית, בניית בטחון עצמי, מיומנויות פרזנטציה.

ג. נושאי העשרה כלליים כגון: שפה עברית, בריאות המשפחה, מחלות גנטיות, מזון ועוד.

ד. יתקיימו מפגשי הכרות וגיבוש לקבוצה שבועיים לפני כניסה לעבודה כולל ביקורים באתרי התעסוקה על מנת לסייע לעובדות בהסתגלות לעבודה.

התוכנית מורכבת ממפגש אחת לחודש הכולל סדנאות והרצאות. וכמו כן מתקיימים פעמיים בשנה סדנאות לימודיים ברחבי הארץ לגיבוש ולמידה. תדירות המפגשים תתוגבר בחודשים שמחוץ לעונה.

7. תועלות ציבוריות של המיזם

- מודל העסקה מכבד
- שבירת המונופול של העסקה "שחורה" לא חוקית של קבלני כוח אדם
- תחושת מחויבות ושייכות של הנשים המועסקות
- העצמה והעשרה באמצעות ימים מרוכזים
- השקעה בשיפור המוביליות החברתית של הנשים ובני/ות משפחותיהן באמצעות עידוד יציאה ללימודים
- קירוב לבבות (אזורי) באמצעות היכרות בלתי אמצעית ושבירת מוסכמות שליליות לא מבוססות
- העצמת האשה הבדואית וחיזוק מעמדה במשפחה כמפרנסת משמעותית
- פיתוח וקידום תחום החקלאות בנגב

8. עלויות ומימון

עלות הפרויקט: 4,170,659 ש"ח לא כולל הון חוזר (קובץ מצ"ב)

היקף המיזם המשותף 2,350,000 ש"ח

מקורות מימון

האגודה השיתופית תממן 1,125,000 ₪ המהווים כ- 53% מהפרויקט מתוך זה העמותה (מקורות פילנטרופיים): 875,000 ₪ המהווים 70%

קיבוץ כרמים: 375,000 ש"ח המהווים 30% מחלקו בשותפות

משרד החקלאות: 1,100,000 ש"ח המהווים כ- 47% מהפרויקט

11.05.2021

לכבוד: אריאל למדני
משרד החקלאות
בית דגן

א.נ.

הנידון: מיזם משותף עם משרד החקלאות

אנחנו ביחד, קיבוץ כרמים וינאביע 19 בע"מ, נמצאים בתהליך רישום אגש"ח שיקים ויפעיל מיזם חקלאי לגידול ירקות על אדמות המדינה שבחכירת קיבוץ כרמים. האגש"ח יבקש להיכנס למיזם משותף עם מדינת ישראל באמצעות משרד החקלאות.

בשלב הנוכחי ועל מנת שלא לעכב את התהליך אנחנו מבקשים שהמיזם המשותף, ככל שיאושר, ייחתם עם ינאביע 19 בע"מ ועם השלמת תהליך הקמת האגש"ח יועבר מינאביע 19 בע"מ לאגש"ח. נודה לכם על היענות לבקשתנו.

על החתום

מוחמד אל נבארי

מנכ"ל

ינאביע 19 בע"מ

חברה בבעלות מלאה של ינאביע - עמותה רשומה.

קיבוץ כרמים
טל: 08-6597111
פקס: 08-6957107
ד.ג. הנגב 84963
ח.פ. 570026260
קיבוץ כרמים

ד.ג. הנגב מיקוד 84963, טלפון: 08-6597111 פקס: 08-6597107
meshek@kramimk.co.il